

تأثیر متغیرهای مالی و غیرمالی بر کیفیت افشا در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران

امین‌رضا کمالیان*، فرح‌دخت عبادی**، بی‌بی‌آذر حیدری خورمیزی***

چکیده

هدف این تحقیق بررسی تأثیر متغیرهای مالی و غیرمالی بر کیفیت افشای شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق داده‌های مربوط به ۹۱ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار به‌عنوان نمونه آماری و برای دوره زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۰ به روش تحلیل داده‌های تابلویی (پنل) و آزمون‌های آماری مربوطه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. این تحقیقات از نظر هدف، یک تحقیق کاربردی و از نظر شیوه انجام کار، از نوع تحقیقات توصیفی و از نظر بعد زمانی نیز، از نوع تحقیقات پس‌رویدادی بوده، چرا که از اطلاعات گذشته شرکت‌های نمونه استفاده می‌کند. برای برآورد مدل‌های مناسب آزمون فرضیه‌ها، از آزمون‌های F لیمر و هاسمن استفاده شده است. متغیرهای مالی مورد بررسی در این پژوهش عبارتند از: بازده داری‌ها، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری، نسبت بدهی، نسبت نقدینگی و اندازه شرکت و متغیرهای غیرمالی شامل تعویض مدیرعامل شرکت در طول سال، نوع مؤسسه حسابرسی و نوع صنعت می‌باشد. نتایج رگرسیونی حاکی از آن است که متغیرهای مالی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد و متغیرهای غیرمالی بر کیفیت افشا بی‌تأثیر می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: افشا؛ کیفیت افشا؛ متغیرهای مالی؛ متغیرهای غیرمالی.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۰۴/۱۸، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۰۶/۰۶

* استادیار، دانشگاه سیستان و بلوچستان.

** استادیار، دانشگاه سیستان و بلوچستان.

*** کارشناس ارشد، دانشگاه علوم و تحقیقات سیستان و بلوچستان (نویسنده مسئول).

E-MAIL: azarheidari1@yahoo.com

۱. مقدمه

سرمایه‌گذاران و پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار می‌باشند، به علت عدم وجود قوانین مشخص در زمینه افشای اطلاعات^۱ صاحبان سهام برای سرمایه‌گذاری آگاهانه نیازمند اطلاعات شرکت‌های شرکت‌ها در سال‌های اخیر رسوایی‌های مالی فراوانی در سطح شرکت‌های مطرح جهانی از جمله ورلداکام^۲ و انرون^۳ رخ داده است [۲].

وجود اطلاعات شفاف به دلیل کاهش عدم تقارن اطلاعاتی^۴ نقش مؤثری در کاهش هزینه‌های تأمین مالی و مبادلات دارد و می‌تواند منجر به تسهیل مدیریت ریسک، شناسایی بهتر فرصت‌های مناسب سرمایه‌گذاری، نظارت بر مدیران و منضبط کردن آنها، تسهیل مبادلات کالا و خدمات، به حرکت درآوردن پس‌اندازهای جامعه و توزیع عادلانه ثروت گردد [۳].

اهمیت دسترسی به اطلاعات برای اتخاذ تصمیمات منطقی و صحیح به‌حدی است که در جوامع دموکراتیک شفافیت اطلاعات و امکان دسترسی به آن را در شمار حقوق بشر در نظر می‌گیرند. فلسفه افشای کامل و منصفانه و شفافیت اطلاعاتی به کاهش هزینه‌های کارگزاری برمی‌گردد که ناشی از جدایی مدیریت از مالکیت سرمایه می‌باشد. غالباً این‌گونه، استدلال می‌شود که جریان بهتر اطلاعات موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌گردد. عدم تقارن اطلاعاتی به وضعیتی اطلاق می‌شود که آگاهی مدیران اجرایی از فعالیت‌های شرکت نسبت به سرمایه‌گذاران بالفعل و بالقوه و نیز سایر ذی‌نفعان، بسیار بیشتر باشد. چنین عدم تقارنی موجب بروز مشکلاتی نظیر مخاطرات اخلاقی و انتخاب غلط می‌گردد [۴].

در ایران از سال ۱۳۸۲ به بعد، اداره نظارت بر ناشران بورس سازمان بورس اوراق بهادار آخرین وضعیت شرکت‌های بورسی از لحاظ کیفیت افشای اطلاعات و اطلاع‌رسانی را به صورت رتبه‌بندی، در دوره‌های زمانی ۳ ماهه اعلام می‌کند. این رتبه‌بندی براساس معیارهای خاصی چون زمان ارائه اطلاعات مربوط به پیش‌بینی درآمد هر سهم، صورت‌های مالی سالانه، صورت‌های میان دوره‌ای ۳ و ۶ ماهه (حسابرسی شده) و ۹ ماهه و غیره ارائه می‌گردد. در این رتبه‌بندی فاکتورهای محدودی به کار گرفته شده است که نتایج حاصل از این‌گونه رتبه‌بندی، کمک خاصی به درک عوامل تأثیرگذار در افشای اطلاعات شرکت‌ها نمی‌نماید. لذا در این تحقیق تلاش می‌نماید تا در جهت رفع این نقیصه، متغیرهای مالی و غیرمالی را به دو دسته تقسیم و تأثیر هر دسته را به‌طور جداگانه بر کیفیت افشا بررسی می‌کنیم تا مشخص شود آیا کیفیت افشا متأثر از متغیرهای مالی، خوب یا ضعیف می‌شود یا متغیرهای غیرمالی و یا هر دو؟ و سرمایه‌گذاران درک درستی از افشای خوب یا ضعیف بودن اطلاعات شرکت‌ها به‌دست آورند.

1. Disclosure of information
2. Worldcom
3. Enron
4. Information asymmetry

هدف از تحقیق، دسته‌بندی متغیرها به دو دسته مالی و غیرمالی، و بررسی تأثیر هر دسته بر کیفیت افشا می‌باشد و در پایان مطالعه میزان اتکای امتیازهای کیفیت افشا به‌عنوان معیاری برای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و سهامداران.

۲. مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مفهوم افشا. اصطلاح افشا در گسترده‌ترین مفهوم به معنای ارائه اطلاعات است. در حسابداری، از این اصطلاح به‌نحو محدودتری استفاده می‌شود و صرفاً به معنای ارائه اطلاعات مالی مربوط به یک شرکت در گزارشگری مالی و یا گزارش‌های سالانه می‌باشد. در برخی موارد، مفهوم افشا باز هم محدودتر و به معنای ارائه اطلاعاتی که در صورت‌ای مالی منظور نشده است، تلقی می‌شود. مسائل مربوط به ارائه اطلاعات در ترازنامه، صورت سود و زیان و صورت گردش یا جریان وجه نقد نیز براساس ضوابط شناخت و اندازه‌گیری حل و فصل می‌گردد. بنابراین، افشا در محدودترین معنای خود شامل مواردی نظیر بحث و تحلیل مدیریت یادداشت‌های توصیفی همراه صورت‌های مالی و صورت‌های مکمل می‌شود.

افشای خارج از صورت‌های مالی، در بازارهای جهانی امروز، نقش با اهمیتی را ایفا می‌کند. اما در مورد نحوه اندازه‌گیری برخی از اقلام، اختلاف نظرهای عمده‌ای وجود دارد. مثلاً حسابداری سرقفلی و چگونگی اندازه‌گیری آن در کشورهای مختلف، بسیار متفاوت است. در این قبیل موارد افشای واقعیت‌ها به استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی کمک می‌کند که خود نسبت به روش حسابداری مناسب نتیجه‌گیری کنند. هنگامی که اقلام در متن صورت‌های مالی شناسایی و منعکس می‌شوند، افشای سیاست‌ها و روش‌های به‌کار گرفته شده در اندازه‌گیری آن اقلام حایز اهمیت است [۹].

کمیته استانداردهای بین‌المللی حسابداری (IASB) در این مورد چنین اظهار داشته است: "صورت‌های مالی باید شفاف و قابل فهم باشد. این صورت‌ها بر سیاست‌ها و خط مشی‌هایی مبتنی است که در شرکت‌ها یا کشورهای مختلف متفاوت می‌باشند. بنابراین افشای سیاست‌ها و خط مشی‌های زیربنای صورت‌های مالی ضرورت دارد تا این صورت‌ها را قابل فهم سازد". علاوه بر این، هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی ایران (FASBI)^۲ نیز در این مورد به شرح زیر اظهار نظر کرده است:

"به‌کارگیری مبانی مختلف در اندازه‌گیری ارزش عناصر حسابداری، شناسایی درآمد به انحای گوناگون وجود مبانی مختلف برای مقابله هزینه‌ها با درآمد و تنوع رویه‌های حسابداری، افشای

1. International Accounting Standards Committee

2. Financial Accounting Standards Board Iranian

رویه‌های حسابداری و توضیحات دیگری را لازم می‌سازد که توصیف رویدادهای اقتصادی را کامل و اقلام صورت‌های مالی را شفاف و گویا کند" [۵].

هدف از افشا. هدف از افشا در گزارشگری مالی، ارائه اطلاعات لازم برای نیل به مقاصد زیر است:

- ارزیابی عملکرد واحد انتفاعی.
 - قضاوت در مورد چگونگی استفاده واحد انتفاعی از منابع موجود.
 - پیش‌بینی روند سودآوری واحد انتفاعی در آینده.
- بنابراین اطلاعاتی که از طریق گزارش‌های مالی ارائه می‌شود باید قابل اعتماد، مربوط، مناسب و کامل باشد. در افشای اطلاعات مالی باید نیازها و خواست‌های سرمایه‌گذاران اصلی، مؤسسات سرمایه‌گذاری، اعتباردهندگان و تحلیل‌گران مالی مورد توجه قرار گیرد [۱۰].
- بلکویی هدف از افشای اطلاعات را به شرح زیر بیان می‌دارد:
۱. ارائه شرحی از اقلام شناسایی (ثبت) شده و ارائه مقادیر مربوط این اقلام، غیر از مقادیر ارائه‌شده در صورت‌های مالی.
 ۲. شرح اقلام شناسایی (ثبت) نشده و ارائه اطلاعاتی که در مورد این اقلام ((سودمند)) باشند.
 ۳. ارائه اطلاعات به‌منظور کمک به اعتباردهندگان و سرمایه‌گذاران برای ارزیابی ریسک‌ها و توانایی‌های بالقوه اقلام شناسایی (ثبت) شده و اقلام شناسایی (ثبت) نشده.
 ۴. ارائه اطلاعات مهم که برای استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی این امکان را به‌وجود آورد که مقادیر متعلق به ۲ سال (یا دوره‌های درون یکسال) با مقادیر متعلق به یک‌سال را باهم مقایسه کنند.
 ۵. ارائه اطلاعات درباره جریان‌های نقدی ورودی یا خروجی آینده.
 ۶. کمک به سرمایه‌گذاران در راه ارزیابی بازده سرمایه‌گذاری‌ها.

تئوری افشا^۱. افشا به‌عنوان یکی از اصول حسابداری مطرح است و براساس این اصل، باید کلیه اطلاعات مربوط به فعالیت‌های شرکت به‌نحو مناسب و به‌موقع در اختیار گروه‌های مختلف استفاده‌کننده قرار می‌گیرد. در واقع هدف اصلی از افشا عبارت‌است از کمک به استفاده‌کنندگان در تصمیم‌گیری مربوط به سرمایه‌گذاری، تفسیر وضعیت مالی شرکت‌ها، ارزیابی عملکرد مدیریت، پیش‌بینی جریان‌ات وجوه نقد آتی. در این راستا باید کلیه واقعیتهای بااهمیت واحد اقتصادی

1. Disclosure theory

به‌گونه‌ای مناسب و کامل افشا شوند تا امکان اتخاذ تصمیم فراهم گردد و از سردرگمی جلوگیری به‌عمل آورد.

افشا باید از طریق گزارش‌های قانونی شامل صورت‌های مالی اساسی که حاوی تمام اطلاعات با اهمیت، مربوط و به‌موقع باشد و این اطلاعات به‌گونه‌ای قابل فهم و حتی‌الامکان کامل ارائه گردد، تا امکان اتخاذ تصمیم‌های آگاهانه را برای استفاده‌کنندگان فراهم سازد.

کیفیت افشا. اصطلاحات کیفیت افشای اطلاعات حسابداری و شفافیت یک سامانه افشا به‌صورت مترادف و قابل جایگزین به‌کار می‌روند و ارائه تعریف دقیق از شفافیت و کیفیت که بر آن اجماع وجود داشته باشد، دشوار است. در این راستا، تاکنون از سازه‌های متعددی از قبیل مناسب بودن، جامعیت، آگاهی‌دهندگی و به‌هنگام، به‌عنوان نماینده کیفیت افشا شده است [۶]. عوامل تعیین‌کننده کیفیت افشای اطلاعات حسابداری متعدد هستند. پانان و لین (۲۰۰۹) کیفیت افشای اطلاعات حسابداری را تابعی از عوامل مختلف شامل ساختار سرمایه، نوع مالکیت، رشد فروش، اندازه شرکت و همچنین وضعیت سهام شرکت در بازار سرمایه می‌شناسد. پنمن (۲۰۰۳) کیفیت افشای اطلاعات را متأثر از کیفیت استانداردهای حسابداری، کیفیت حسابرس و مدیریت سود می‌داند. تونا و همکاران (۲۰۰۶) کیفیت افشا را در اثرگذاری به‌هنگام اطلاعات حسابداری بر شاخص‌های بازار نظیر قیمت و بازده سهام می‌دانند. همچنین آنها یکی از ویژگی‌های کیفیت افشا را تأیید پیش‌بینی‌های قبلی می‌شناسند.

ناگار و همکاران (۲۰۰۳) بهبود کیفیت افشا را عاملی برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و در نتیجه کاهش هزینه‌های نمایندگی میان سهامداران و مدیران می‌دانند. آنها در پژوهش دریافتند که هرگاه پاداش مدیران بر پایه قیمت سهام تعیین گردد، میان پاداش مدیران و کیفیت افشا رابطه‌ای مثبت وجود دارد.

بتی و همکاران (۲۰۰۴) نیز پیشنهاد کردند که کیفیت افشا نه تنها به کمیت، بلکه به چگونگی گسترش دامنه آن در بین موضوع‌های مختلف نیز بستگی دارد (در این زمینه از موضوع‌های اصلی و فرعی گزارش چنکینز^۱ استفاده می‌شود). آنها مدعی هستند که افشای با کیفیت بالا، دارای ویژگی‌های گسترده^۲ و متوازن بودن^۳ در بین موضوع‌های اصلی و فرعی چارچوب مورد نظر است. در کنار این دو بعد، از سه ویژگی مهم دیگر در ارزیابی افشا استفاده می‌شود: بعد زمانی (مربوط به اطلاعات گذشته در مقابل اطلاعات آینده)، بعد مالی (اطلاعات مالی در مقابل غیرمالی) و نوع اندازه‌گیری (اطلاعات کمی در مقابل کیفی). با وجود این، اغلب

1. Jenkins Report
2. Widespread
3. Balanced

پژوهشگران فرض می‌کنند که کمیت و کیفیت افشا به‌طور مستقیم همبسته‌اند. با توجه به اهمیت کیفیت افشا و مسئولیت مدیران شرکت‌ها در قبال اطلاع‌رسانی، سازمان بورس و اوراق بهادار تهران تصمیم گرفت تا امتیاز و رتبه کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس را از نظر "کیفیت افشا و اطلاع‌رسانی مناسب" به بازار منعکس کند تا شرکت‌ها نسبت به جایگاه خود واقف شده، در جهت ارتقای آن بکوشند [۷].

پیشینه خارجی تحقیق. تسامنی و همکاران (۲۰۰۱) در پژوهشی با عنوان "افشا و مالکیت شرکتی در کشورهای درحال توسعه" ۲۲ مورد از شرکت‌های بازار بورس غنا به‌عنوان کشوری درحال توسعه، مورد بررسی قرار گرفتند و مشخص گردید افزایش تعداد سهامداران عمده، باعث کاهش افشا می‌شود. میزان پراکندگی سهام بر میزان افشا مؤثر است. شرکت‌های بزرگ‌تر تمایل به افشای بالاتری دارند و در نهایت نسبت بدهی عامل تأثیرگذاری در افشای اطلاعات شرکت‌های بورس غنا نیست [۲۹].

فرگوسن و همکاران (۲۰۰۲) در کشور هنگ‌کنگ پژوهشی در زمینه افشای داوطلبانه انجام دادند. در این پژوهش یک نمونه از ۱۴۲ شرکت انتخاب شده بود. سپس فهرستی از ۹۳ مورد درباره افشا تهیه و با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی به بررسی افشا داوطلبانه در شرکت‌های موجود در بورس اوراق بهادار هنگ‌کنگ پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از این بود که شاخص افشا با اهرم مالی و نوع شرکت رابطه دارد و نوع صنعت و اندازه شرکت با شاخص افشا رابطه ندارد [۲۱].

ل‌انگ و هورویتز (۲۰۰۴) در پژوهش خود نشان دادند که همبستگی مثبتی بین افشای داوطلبانه و استقلال هیأت مدیره وجود دارد. اما این امر فقط برای شرکت‌هایی با مدیران مالک کمتر از ۲۵٪ صادق است [۲۴].

السعید (۲۰۰۶) در پژوهشی درباره "ارتباط بین ویژگی‌های شرکت و افشا" بررسی ۴۰ شرکت در بورس عربستان سعودی در سال ۲۰۰۶ میلادی، ارتباط بین سطح افشای این شرکت‌ها و ویژگی‌هایی مانند متغیرهای مربوط به ساختار (اندازه، بدهی، پراکندگی مالکیت و عمر شرکت) متغیرهای مربوط به کارایی (حاشیه سود، بازده حقوق صاحبان سهام، نسبت جاری) و عوامل مربوط به بازار (نوع صنعت و اندازه شرکت حسابرسی) مورد بررسی قرار گرفت و این نتایج حاصل شد؛ اندازه شرکت رابطه معنادار و مثبت با سطح افشا دارد، رابطه خاصی بین نسبت بدهی و افشا وجود ندارد، ارتباط معناداری بین پراکندگی مالکیت و سطح افشا گزارش نشد. عمر شرکت اختلاف افشای اطلاعات شرکت‌های بورس عربستان را نشان نمی‌دهد، رابطه معناداری

بین عوامل مربوط به کارایی شرکت‌ها، نوع صنعت و سطح افشا وجود ندارد و اندازه شرکت‌های حسابرسی تأثیری بر میزان افشا ندارد [۱۳].

باراکو و همکاران (۲۰۰۶)، در بررسی عوامل مؤثر بر شفافیت اطلاعاتی کشورهای درحال توسعه و به‌طور اخص کشور کنیا، عواملی مانند راهبری شرکتی، ساختار مالکیت و ویژگی‌های شرکت مورد مطالعه قرار گرفت و مشخص شد ترکیب هیأت مدیره، یکی بودن نقش مدیرعامل و رئیس هیأت مدیره، درصد سهام در اختیار ۲۰ سهامدار برتر، حسابرسی شرکت توسط چهار مؤسسه حسابرسی بزرگ، بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت جاری، عواملی هستند که افزایش آنها تأثیری بر افزایش افشا شرکت‌های بورس کنیا نداشته است و در مقابل عواملی مانند وجود کمیته حسابرسی در شرکت، درصد سهام در اختیار سهامداران خارجی، درصد سهام در اختیار سهامداران نهادی، اندازه شرکت و نسبت بدهی بر میزان افشای اطلاعات مؤثر بوده‌اند [۱۶]. اوسوانسا و لونتیز (۲۰۰۶) در پژوهشی در یونان دریافتند که بین اندازه شرکت، نسبت اهرمی، نوع حسابرسی، نوع صنعت و درصد سهام متعلق به مدیران داخلی شرکت با ارائه به‌موقع صورت‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد [۲۸].

عبداله (۲۰۰۷) در مالزی دریافت که میان سودآوری، نسبت اهرمی، ترکیب اعضای هیأت مدیره، وجود کمیته حسابرسی و ارسال به‌موقع اطلاعات رابطه معناداری وجود دارد [۱۴]. لخال (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای در کشور فرانسه با بررسی ۲۰۷ شرکت در بازه زمانی ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۱ میلادی، عواملی مانند ساختار مالکیت، ویژگی‌های شرکت (اندازه شرکت، کارایی، نوع صنعت، نسبت بدهی) در رابطه با افشای اطلاعات مورد سنجش قرار گرفتند و مشخص گردید شرکت‌هایی که تحت تملک سهامداران عمده قرار دارند، کمتر تمایل به افشای اطلاعات دارند؛ افزایش سهامداران خارجی منجر به کاهش افشای اطلاعات می‌شود، شرکت‌های بزرگ‌تر تمایل به افشای بیشتر دارند، نسبت بدهی با افشا رابطه معکوس دارد و در نهایت، شرکت‌هایی که در حوزه فناوری برتر حضور دارند از افشای بالاتری بهره‌مندند [۲۲].

دوگان و همکاران (۲۰۰۷) به بررسی رابطه سودآوری، اندازه شرکت و ریسک مالی با به‌موقع بودن زمان گزارشگری برای شرکت‌های فعال در بورس بین‌المللی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که شرکت‌های سودآور در مقابل شرکت‌های زیان‌ده علاقه بیشتری به ارائه سریع‌تر گزارش‌های مالی داشته‌اند. افزون بر این اندازه شرکت، ریسک مالی و سابقه گزارشگری به‌موقع از دیگر عوامل مؤثر بر گزارشگری به‌موقع بودن دونلی (۲۰۰۸) براساس بررسی ۵۱ شرکت از ۶۱ شرکت موجود در بازار سرمایه ایرلند مشخص شد با افزایش تعداد اعضای غیرموظف هیأت مدیره، میزان افشای داوطلبانه اطلاعات افزایش می‌یابد. مؤلفه‌های مورد بررسی در این پژوهش شامل درصد تعداد اعضای غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره، موظف یا غیرموظف بودن

رئیس هیأت مدیره، درصد سهام در اختیار سرمایه‌گذاران نهادی، درصد سهام در اختیار مدیران، اندازه شرکت و در نهایت اندازه هیأت مدیره (تعداد اعضای هیأت مدیره) بودند [۱۷].

ماهاجان و چاندر (۲۰۰۸) در بررسی عوامل تأثیرگذار بر ارسال به‌موقع اطلاعات در کشور هند دریافتند که اندازه شرکت، نوع صنعت، سودآوری از عوامل مهم در ارسال به‌موقع اطلاعات هستند [۲۶].

الموسی و العباس (۲۰۰۸) در پژوهشی در عربستان دریافتند که اندازه شرکت، نوع اظهار نظر حسابرس، نوع حسابرسی، نوع صنعت و سودآوری شرکت از عوامل مؤثر در ارائه به‌موقع در گزارش‌های مالی پایان دوره می‌باشد [۱۵].

عزت و المسری (۲۰۰۸) در بررسی اثر نظام راهبری بر افشای به‌موقع اطلاعات صورت‌های مالی از طریق اینترنت در مصر نشان دادند، اندازه شرکت، نوع صنعت، نقدینگی، ترکیب مالکیت، ترکیب اعضای هیأت مدیره و اندازه آن از عوامل تعیین‌کننده در افشای به‌موقع از طریق اینترنت می‌باشد. همچنین آنها دریافتند شرکت‌های بزرگی که در بخش خدمات فعالیت می‌کنند و نقدینگی بالایی دارند، اطلاعات خود را به‌هنگام‌تر از بقیه شرکت‌ها منتشر می‌نمایند [۲۰].

نوراتی و همکاران (۲۰۰۹) در کشور مالزی پژوهشی انجام دادند باعنوان رابطه اعضای هیأت مدیره شرکت کمیته حسابرسی و کیفیت افشای مالی در شرکت‌هایی که برای اولین بار سهام خود را موظف بیشتر است و همچنین کمیته حسابرسی بزرگ‌تری دارند، کیفیت افشای بیشتری نیز دارند [۲۷].

لی (۲۰۱۰) در بررسی اثر رقابت بازار بر کیفیت افشای داوطلبانه اطلاعات، دریافت رقابت موجب افزایش کیفیت افشای داوطلبانه اطلاعات می‌شود. همچنین نتیجه تحقیق او نشان داد شرکت‌های بزرگ در مقابل شرکت‌های کوچک که توان رقابتی بالایی دارند، کیفیت افشای کمتری در مقایسه با شرکت‌های کوچک دارند [۲۳].

تحقیقات انجام‌شده در داخل کشور. عرب مازار یزدی و ارزیتون (۱۳۸۶) به بررسی رابطه ویژگی‌های ساختار مالی و عملکردی شرکت‌ها با سطح افشای اطلاعات در صورت‌های مالی در سال ۱۳۶۴ پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که افشا با اندازه شرکت و حاشیه سود رابطه مثبت و معناداری دارد و با نوع صنعت رابطه‌ای ندارد [۱۱].

بنی‌مهد و محسنی شریف (۱۳۸۹) به بررسی عوامل مؤثر بر رتبه‌بندی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران از لحاظ کیفیت افشا و به‌موقع بودن در سال ۸۶ که شامل ۳۱۱ شرکت بوده پرداختند. متغیر وابسته فاصله زمانی بین تاریخ تهیه صورت‌های مالی و تاریخ انجام حسابرسی در نظر گرفته شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که رتبه افشا با اندازه شرکت و نوع صنعت

ارتباط مثبت و معناداری دارد. اما با نوع گزارش حسابرسی و درصد مالکیت سهام، رابطه منفی و معناداری دارد. همچنین رابطه‌ای میان بازده دارایی‌ها، اهرم مالی، نوع مؤسسه حسابرسی و نوع واحد تجاری با رتبه افشا مشاهده نشد [۱].

کمالیان و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان تبیین مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رتبه افشای اطلاعات شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران با رویکرد داده‌کاوی به بررسی ۱۹ عامل بر افشای اطلاعات طی سال‌های ۸۵، ۸۶ و ۸۷ با استفاده از رویکرد داده‌کاوی و به‌طور اخص، الگوریتم درخت تصمیم پرداختند و در نهایت سازمانی که شرکت را حسابرسی می‌کند و بازده دارایی عواملی هستند که هم‌پوشانی مناسبی دارند و یکدیگر را تأیید می‌کنند [۱۲].

محمدحسین ستایش و مصطفی کاظم‌نژاد (۱۳۹۱) در این پژوهش به بررسی شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر کیفیت افشای اطلاعات شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد. در این راستا ۱۴۹ شرکت در دوره زمانی ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۷ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج رگرسیونی حاکی از آن است که کیفیت افشا رابطه مستقیم و معناداری با سابقه، نقدینگی، سودآوری و اندازه مؤسسه حسابرسی و همچنین رابطه معکوس و معناداری با اهرم مالی و حاکمیت خانوادگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد [۸].

۳. فرضیه‌های تحقیق و مدل مفهومی

باتوجه به پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده، فرضیات زیر شکل می‌گیرد:

فرضیه اصلی اول. متغیرهای مالی حسابداری بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۱-۱: بازده داری بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۲-۱: نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۳-۱: نسبت بدهی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۴-۱: نقدینگی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۵-۱: اندازه شرکت بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

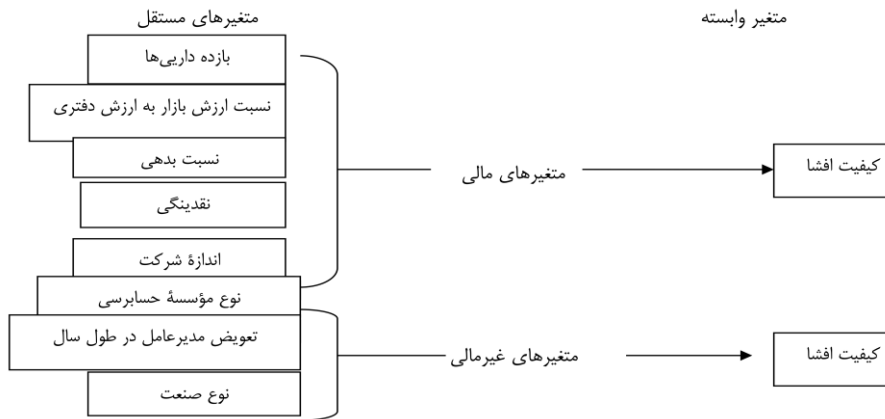
فرضیه اصلی دوم. متغیرهای غیرمالی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۱-۲: تعویض مدیرعامل واحد انتفاعی در طول سال بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۲-۲: نوع مؤسسه حسابرسی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

۳-۲: نوع صنعت بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.

مدل مفهومی در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۴. روش‌شناسی

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، از نوع تحقیقات کاربردی است که با هدف برخورداری از نتایج یافته‌ها برای حل مسائل موجود در سازمان‌ها صورت گرفته است. همچنین از نظر روش تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی و همچنین از نظر بعد زمان، از نوع تحقیقات پس‌رویدادی می‌باشد. باتوجه به اینکه تحقیق حاضر برای شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۰ صورت گرفته است؛ به‌منظور انتخاب جامعه آماری، با مینا قرار دادن سال ۱۳۸۶، تعداد ۴۴۹ شرکت به‌عنوان جامعه آماری این پژوهش شناسایی شدند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه آماری از روش حذف نظام‌مند استفاده می‌شود. به‌منظور انتخاب نمونه آماری، شرکت‌هایی که دارای ویژگی‌های زیر بودند به‌عنوان نمونه آماری انتخاب و بقیه حذف شدند:

- به‌دلیل متفاوت بودن ماهیت فعالیت شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بیمه، لیزینگ و بانک‌ها، فعالیت شرکت‌های انتخابی، تولیدی باشد.
- برای انتخاب نمونه‌ای همگن، شرکت‌های انتخابی قبل از سال ۱۳۸۶ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند و از ابتدای سال ۱۳۸۶، سهام آنها در بورس مورد معامله قرار گیرد.
- به‌منظور انتخاب شرکت‌های فعال، معاملات این شرکت‌ها در طول سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ در بورس، فعال باشد و طول وقفه نباید بیشتر از سه ماه باشد.
- به‌منظور امکان مقایسه و برای جلوگیری از ناهمگونی، سال مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفندماه بوده باشد و نباید در فاصله سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ تغییر سال مالی داده باشند.
- صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی همراه آنها قابل دسترس باشد.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، از بین ۴۴۹ شرکت که به‌عنوان جامعه آماری تحقیق انتخاب شده بودند، پس از اعمال ویژگی‌های فوق، نهایتاً ۹۱ شرکت در دوره پنج‌ساله مورد بررسی به‌عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شد.

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات نظری موردنیاز و همچنین پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای، یعنی مطالعه و بررسی متون، پایان‌نامه‌ها، مقالات و کتب تخصصی فارسی و انگلیسی و همچنین اطلاعات دریافتی از پایگاه‌های اینترنتی استفاده شده است که اطلاعات آنها مورد بررسی بود، انتخاب گردیدند، از طریق نرم‌افزار ره‌آورد نوین برای به‌دست آوردن اطلاعات مالی شرکت‌های بورسی استفاده گردید. از سی‌دی‌های منتشر شده توسط "واحد روابط عمومی سازمان بورس اوراق بهادار" نیز برای دستیابی به صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی همراه استفاده شد. در نهایت برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصله و دستیابی به نتیجه‌ای قابل اتکا، نرم‌افزار Eviews مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

متغیرها در این تحقیق بر مبنای تحقیق لتریدیس (۲۰۱۱) استخراج شده است. متغیر وابسته کیفیت افشا است که برای سنجش این متغیر از لگاریتم امتیازهای تعلق گرفته به هر شرکت که توسط سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و از طریق اطلاعیه "کیفیت افشا و اطلاع‌رسانی مناسب" منتشر می‌شود، استفاده شده است. سنجش متغیرهای مستقل در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. متغیرهای مستقل تحقیق

دسته	متغیرها	سنجش متغیرها
متغیرهای مالی	ROA	نسبت سودخالص به جمع کل دارایی‌های شرکت
	MV/BV	نسبت ارزش بازار شرکت به ارزش دفتری آن
	TDE	نسبت کل بدهی‌ها بر حقوق صاحبان سهام
	OCF	نسبت کل وجه نقد بر کل دارایی‌ها
	LNA	لگاریتم کل دارایی‌ها
متغیرهای غیرمالی	MC	زمانی که شرکت در طول سال مالی تعویض مدیر داشته باشد $MC=1$ و در غیر این صورت $MC=0$
	AU	زمانی که حسابرسی شرکت‌ها توسط سازمان حسابرسی انجام شده باشد $AU=1$ و حسابرسی با مؤسسات خصوصی انجام شده باشد $AU=0$.
	I	شرکت در طبقه صنایع غذایی، ماشین‌آلات و خودرو، صنایع شیمیایی و معادن فعالیت کند $I=1$ و در غیر اینصورت $I=0$
متغیرهای کنترلی	FL	نسبت ارزش دفتری بدهی‌های بلندمدت بر کل دارایی‌ها
	BET	ضریب بتا (β)

۵. تحلیل داده‌ها

آمار توصیفی متغیرهای تحقیق در جدول ۲ قید شده است. باتوجه به آماره توصیفی، شاخص پراکندگی این متغیرها در شرکت‌های مختلف کم است. بررسی میزان چولگی و کشیدگی هریک از متغیرها و مقایسه آن با توزیع نرمال، نشان می‌دهد که تمام متغیرهای پژوهش به‌صورت نرمال توزیع شده است.

جدول ۲. تحلیل توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	DQ	ROA	MV/BV	TDE	OCF	LNA	FL	BET
حداقل	۰/۱۷	-۱/۰۷۲	۱/۳۷۲	۰/۲۵۱	-۱/۸۴۴	۰/۰۶۴	۰/۳۵۱	۰/۰۱۸۵
حداکثر	۱/۲۰	۱/۹۹۷	۳/۷۵	۳/۳۹	۳/۹۵۳	۱۷/۴۷۹	۱۳/۴۷۹	۰/۹۳۹
میانگین	۰/۵۸۶۱	۳/۴۹۸	۲/۴۲۵۳	۰/۳۲۷	۱/۷۸۶	۸/۲۴۵	۲/۱۲۸	۱/۲۹۳
انحراف معیار	۰/۱۷۳	۰/۳۳۱	۰/۲۲۴۵	۰/۳۷۶	۰/۱۳۷	۱/۲۷	۰/۳۳۲	۰/۱۰۹
چولگی	-۰/۱۵۱	-۰/۰۹۵	-۰/۵۲۵	-۰/۵۰۱	۰/۲۲۷	۰/۲۶۵	۰/۰۰۷	۰/۰۸۷
کشیدگی	۰/۹۱۵	۱/۰۲۵	۰/۸۴۵	۰/۰۷۴	۰/۷۰۴	۰/۲۶۷	۰/۴۵۲	۰/۸۸۷

حال باتوجه به خروجی نرم‌افزار SPSS می‌توان نرمال بودن توزیع متغیر انتخابی را تشخیص داد؛ به‌نحوی که اگر "سطح معناداری" بیشتر از ۰/۰۵ باشد فرض H_0 پذیرفته می‌شود و ادعای نرمال بودن متغیر انتخابی تأیید می‌گردد. در جدول ۳ نتایج آزمون نرمال بودن متغیرها نشان داده شده است:

جدول ۳. آزمون نرمال بودن متغیرها

متغیرها	DQ	ROA	LNA	TDE	OCF	I	MV/BV	AU	AU	MC	FL	BET
Z	۱/۰۳	۰/۷۱	۰/۴۵	۰/۷۴	۰/۷۷	۱/۳۴	۲/۲۲	۰/۹۱	۰/۵۸	۲/۳۷	۱/۰۸	
p-value	۰/۳۳	۰/۶۹	۰/۲۹	۰/۶۴	۰/۷۷	۰/۰۹	۰/۶۷	۰/۳۷	۰/۸۸	۰/۱۴	۰/۱۹	

همان‌طور که ملاحظه می‌شود باتوجه به اینکه $P\text{-value} > 0.05$ می‌باشد بنابراین متغیرهای تحقیق دارای توزیع نرمال می‌باشند.

آزمون هم‌خطی. آزمون هم‌خطی متغیرهای تحقیق به شرح جدول ۴ می‌باشد:

جدول ۴. آزمون هم‌خطی

مدل	ردیف	مقدار ویژه	شاخص وضعیت
۱	۱	۵/۳۹۵	۱/۰۰۰
	۲	۱/۱۱۵	۲/۱۸۰
	۳	۰/۹۵۲	۲/۳۵۸
	۴	۰/۹۱۲	۲/۴۱۰
	۵	۰/۸۴۰	۲/۵۱۰
	۶	۰/۶۶۷	۲/۸۱۹
	۷	۰/۶۰۲	۲/۹۶۷
	۸	۰/۴۸۱	۳/۳۱۷
	۹	۰/۱۱۷	۶/۷۳۶
	۱۰	۰/۱۱۸	۱۳/۹۸۱
	۱۱	۰/۱۱۱	۱۴/۴۳۶

همان‌گونه که مشاهده می‌نمایید، مقادیر ویژه نشان‌دهنده احتمال همبستگی داخلی بین متغیرها نمی‌باشد. از طرفی تمامی شاخص‌های وضعیت کوچک‌تر از ۱۵ می‌باشند که نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی بین متغیرهای مستقل است.

آزمون فرضیه‌ها و نتایج آن. سوآلی که اغلب در مطالعات کاربردی مطرح می‌شود این است که آیا شواهدی دال بر قابلیت ادغام شدن داده‌ها وجود دارد یا اینکه مدل برای تمام واحدهای مقطعی متفاوت است. لذا باید ابتدا بررسی شود که آیا بین مقاطع، ناهمگنی یا تفاوت‌های فردی وجود دارد یا خیر؟ در صورت وجود ناهمگنی از روش داده‌های تابلویی و در غیر این صورت، از روش داده‌های تلفیقی با رویکرد حداقل مربعات برای تخمین مدل استفاده می‌گردد. برای این منظور آزمون F لیمر انجام می‌گیرد. در این آزمون، فرضیه H_0 یکسان بودن عرض از مبدأها (داده‌های تلفیقی) در مقابل فرضیه مخالف H_1 ناهمسانی عرض از مبدأها (روش داده‌های تابلویی) قرار می‌گیرد. اگر مشخص شد که مقاطع مورد بررسی ناهمگن و دارای تفاوت‌های فردی بوده، روش داده‌های تابلویی مناسب‌تر هستند، به‌منظور انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی از آزمون هاسمن استفاده شده است. آماره آزمون هاسمن که برای تشخیص ثابت یا تصادفی بودن تفاوت‌های واحدهای مقطعی محاسبه می‌شود، دارای توزیع کای-دو با درجه آزادی برابر با تعداد متغیرهای مستقل است. نتایج آزمون F لیمر در جدول ۵ آمده است:

جدول ۵. آزمون F لیمر (همسانی عرض از مبدأ مقاطع)

مدل ۱	مدل ۲	مدل ۳	مدل ۴	مدل ۵	مدل ۶	مدل ۷	مدل ۸	
۲/۴۰۹	۱/۹۱۶	۱/۰۰۴	۱/۳۹۲	۳/۱۶۴۸	۲/۲۱۹	۱/۰۱۴	۱/۶۶۳	آماره F
۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	درجه آزادی
۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۲	۰/۰۰۰	۰/۳۰۱	p-value
H ₁ داده‌ها	H ₁ داده‌ها	H ₁ داده‌ها	H ₁ داده‌ها	H ₁ داده‌ها	H ₁ داده‌ها	H ₁ داده‌ها	H ₁ داده‌ها	نتیجه آزمون
تابلویی	تابلویی	تابلویی	تابلویی	تابلویی	تابلویی	تابلویی	تابلویی	

در آزمون F لیمر فرضیه صفر استفاده از روش داده‌های تلفیقی را در مقابل فرضیه مخالف، یعنی استفاده از روش داده‌های تابلویی نشان می‌دهد. با توجه به سطح معناداری از جدول فوق، نتیجه این آزمون بیانگر این مطلب است که مقاطع مورد بررسی ناهمگن و استفاده از داده‌های روش تابلویی مناسب‌تر است. بعد از انتخاب روش داده‌های تابلویی با استفاده از آزمون F لیمر، آزمون هاسمن انجام می‌گیرد. در جدول شماره ۶ نتایج آزمون هاسمن مشاهده می‌شود.

جدول ۶. نتایج آزمون هاسمن (انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی)

مدل ۱	مدل ۲	مدل ۳	مدل ۴	مدل ۵	مدل ۶	مدل ۷	مدل ۸	مدل‌ها
۱۰۵/۴۵	۱۰۱/۳۷	۱۰۶/۳۴	۱۰۳/۶۷	۱۰۱/۸۹	۱۰۳/۹۹	۱۰۷/۱۷	۱۰۲/۳۴	آماره خی دو
۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	درجه آزادی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	p-value
H ₁ اثرات ثابت	H ₁ اثرات ثابت	H ₁ اثرات ثابت	H ₁ اثرات ثابت	H ₁ اثرات ثابت	H ₁ اثرات ثابت	H ₁ اثرات ثابت	H ₁ اثرات ثابت	نتیجه آزمون

نتایج نشان می‌دهد مقدار این آماره برای هر کدام از مدل‌ها معنادار است و سطح معناداری گزارش شده در جدول فوق ($p\text{-value} < .05$) بیانگر رد فرضیه H_0 و بر استفاده از روش اثرات ثابت دلالت دارد.

آزمون فرضیه فرعی اول از فرضیه اصلی اول. فرضیه فرعی اول به بررسی تأثیر نرخ بازده دارایی‌ها بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد. متغیرهای بازده دارایی‌ها و اهرم مالی ($p\text{-value} < 5\%$) تأثیر معناداری بر کیفیت افشا دارند. در جدول ۷ ضریب متغیرها نشان می‌دهد که تأثیر اهرم مالی بر کیفیت افشا از سایر متغیرهای مورد بررسی بیشتر است. نرخ بازده دارایی‌ها رابطه مستقیم و اهرم مالی، رابطه معکوسی با کیفیت افشا دارند. متغیر ریسک سیستماتیک تأثیری بر کیفیت افشا ندارد. با توجه به مقدار آماره F الگوی رگرسیون برازش شده معنادار است و با توجه به ضریب تعیین، این متغیرها ۷۵٪ از تغییرات کیفیت افشا را توضیح می‌دهند.

جدول ۷. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر بازده دارایی بر کیفیت افشا

نتیجه فرضیه	R^2	p-value	آماره F	p-value	آماره t	ضریب بتا	نام متغیر
تأیید	۰/۷۵	۰/۰۰۱	۴/۵۳۹	۰/۰۰۴	۲/۷۹۳	۰/۰۷۶	بازده دارایی
				۰/۰۰۰	-۶/۱۷۹	-۰/۷۴۵	اهرم مالی
				۰/۴۰۵	-۰/۸۳۳	-۰/۰۲۸	ریسک سیستماتیک

آزمون فرضیه فرعی دوم از فرضیه اصلی اول. فرضیه فرعی دوم به بررسی تأثیر نسبت ارزش بازار به دفتری بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد. نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول شماره ۸ ارائه شده است. متغیرهای نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری و اهرم مالی ($p < 5\%$) رابطه معناداری با کیفیت افشا دارند. ضریب متغیرها نشان می‌دهد که تأثیر اهرم مالی بر کیفیت افشاز سایر متغیرهای مورد بررسی بیشتر است. ارزش بازار به ارزش بازار رابطه مستقیم و اهرم مالی، رابطه معکوسی با کیفیت افشا دارند. متغیر ریسک سیستماتیک تأثیری بر کیفیت افشا ندارد. باتوجه به مقدار آماره F الگوی رگرسیون برازش شده معنادار است و باتوجه به ضریب تعیین، این متغیرها ۶۶/۲۶٪ از تغییرات کیفیت افشا را توضیح می‌دهند.

جدول ۸. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر نسبت ارزش بازار به دفتری بر کیفیت افشا

نتیجه فرضیه	R^2	p-value	آماره F	p-value	آماره t	ضریب بتا	نام متغیر
تأیید	۰/۶۶	۰/۰۰۰	۷/۹۶۳	۰/۰۰۰	۴/۱۴۵	۰/۱۷۱	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری
				۰/۰۰۰	-۰/۷۶۸	-۰/۳۹۳	اهرم مالی
				۰/۴۴۴	۰/۷۶۶	۰/۰۲۶	ریسک سیستماتیک

آزمون فرضیه فرعی سوم از فرضیه اصلی اول. فرضیه فرعی سوم به بررسی تأثیر نسبت بدهی بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد. نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول شماره ۹ ارائه شده است. متغیرهای نسبت بدهی و اهرم مالی ($p < 5\%$) تأثیر معناداری بر کیفیت افشا دارند. ضریب متغیرها نشان می‌دهد که تأثیر اهرم مالی بر کیفیت افشا از سایر متغیرهای مورد بررسی بیشتر است. نسبت بدهی و اهرم مالی، رابطه معکوسی با کیفیت افشا دارند. باتوجه به

مقدار آماره F الگوی رگرسیون برازش شده معنادار است و باتوجه به ضریب تعیین، این متغیرها ۶۱٪ از تغییرات کیفیت افشا را توضیح می‌دهند.

جدول ۹. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر نسبت بدهی بر کیفیت افشا

نتیجه فرضیه	R ²	p-value	آماره F	p-value	آماره t	ضریب	نام متغیر
تأیید	۰/۶۱	۰/۰۰۰	۴۵/۶۸	۰/۰۰۱	-۳/۴۱۷	-۰/۱۹۹	نسبت بدهی
				۰/۰۱۷	-۲/۳۸۸	-۰/۲۷۶	اهرم مالی
				۰/۱۸۲	-۱/۳۳۶	۰/۰۴۴	ریسک سیستماتیک

آزمون فرضیه فرعی چهارم از فرضیه اصلی اول. فرضیه فرعی چهارم به بررسی تأثیر نقدینگی بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد.

نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول شماره ۱۰ ارائه شده است. متغیرهای نسبت نقدینگی و اهرم مالی (p-value < 5%) تأثیر معناداری بر کیفیت افشا دارند. ضریب متغیرها نشان می‌دهد که تأثیر اهرم مالی بر کیفیت افشا از سایر متغیرهای مورد بررسی بیشتر است. نسبت نقدینگی رابطه مستقیم و اهرم مالی، رابطه معکوسی با کیفیت افشا دارند. متغیر ریسک سیستماتیک تأثیری بر کیفیت افشا ندارد.

باتوجه به مقدار آماره F الگوی رگرسیون برازش شده معنادار است و باتوجه به ضریب تعیین، این متغیرها ۶۹/۲٪ از تغییرات کیفیت افشا را توضیح می‌دهند.

جدول ۱۰. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر نقدینگی بر کیفیت افشا

نتیجه فرضیه	R ²	p-value	آماره F	p-value	آماره t	ضریب	نام متغیر
تأیید	۰/۶۹	۰/۰۰۰	۵۱/۱۶	۰/۰۰۰	۶/۳۰۰	۰/۳۶۵	نسبت نقدینگی
				۰/۰۳۳	-۱/۶۸۶	-۰/۷۱۱	اهرم مالی
				۰/۱۸۲	-۰/۱۴۹	-۰/۰۰۸	ریسک سیستماتیک

آزمون فرضیه فرعی پنجم از فرضیه اصلی اول. فرضیه فرعی پنجم به بررسی تأثیر اندازه شرکت بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد. نتیجه حاصل از رگرسیون آن در جدول شماره ۱۱ ارائه شده است. متغیرهای اندازه شرکت و اهرم مالی ($p\text{-value} < 5\%$) تأثیر معناداری بر کیفیت افشا دارند. ضریب متغیرها نشان می‌دهد که تأثیر اهرم مالی بر کیفیت افشا از سایر متغیرهای مورد بررسی بیشتر است. اندازه شرکت رابطه مستقیم و اهرم مالی، رابطه معکوسی با کیفیت افشا دارند. متغیر ریسک سیستماتیک تأثیری بر کیفیت افشا ندارد. باتوجه به مقدار آماره F الگوی رگرسیون برازش شده معنادار است و باتوجه به ضریب تعیین، این متغیرها ۵۸/۹٪ از تغییرات کیفیت افشا را توضیح می‌دهند.

جدول ۱۱. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر اندازه شرکت بر کیفیت افشا

نتیجه فرضیه	R^2	p-value	آماره F	p-value	آماره t	ضریب	نام متغیر
				۰/۰۰۱	۴/۰۷۵	۰/۳۴۵	اندازه شرکت
				۰/۰۰۰	-۱/۶۱۵	-۰/۴۹۹	اهرم مالی
تأیید	۰/۵۸	۰/۰۰۰	۵۰/۵۴	۰/۹۳۴	۰/۰۸۲	۰/۱۰۴	ریسک سیستماتیک

آزمون فرضیه اصلی دوم. فرضیه دوم تحقیق به بررسی تأثیر متغیرهای غیرمالی حسابداری بر کیفیت افشا شرکت می‌پردازد. آزمون فرضیه این قسمت، آزمون مقایسه میانگین است. این فرضیه دارای ۳ فرضیه فرعی می‌باشد.

آزمون فرضیه فرعی اول از فرضیه اصلی دوم. فرضیه فرعی اول به بررسی تأثیر تعویض مدیر عامل واحد انتفاعی بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد. در این فرضیه، تعویض مدیر واحد انتفاعی در طول سال متغیر مستقل می‌باشد که براساس تعویض یا عدم تعویض به دو جامعه تفکیک شده است. جامعه اول که رقم یک به آن اختصاص یافته بیانگر تعویض مدیر واحد انتفاعی می‌باشد و جامعه دوم که رقم صفر به آن اختصاص یافته بیانگر عدم تعویض مدیر واحد انتفاعی در طول سال می‌باشد. نتایج به دست آمده از اجرای آزمون برابری میانگین‌های دو جامعه با متغیر وابسته کیفیت افشا در جدول ۱۲ آورده شده است. همان طوری که در جدول ذیل مشاهده می‌نمایید، مقدار سطح معناداری به دست آمده از آزمون لوین ۰/۱۵۸ می‌باشد که بزرگ‌تر از ۵٪ ضریب اهمیت می‌باشد. بنابراین فرض برابر بودن واریانس‌ها را برای نتیجه‌گیری در مورد

میانگین مورد توجه قرار می‌دهیم و همان‌طور که مشاهده می‌نماییم، سطح معناداری مربوط به آزمون تساوی میانگین دو جامعه با فرض برابری واریانس دو جامعه ۰/۳۶۱ می‌باشد که بزرگ‌تر از ۵٪ ضریب اهمیت می‌باشد. بنابراین، فرضیه H_0 مبنی بر برابری بودن میانگین‌های دو جامعه مورد پذیرش قرار می‌گیرد و این به معنای عدم تأثیر تعویض مدیر واحد انتفاعی بر کیفیت افشا می‌باشد.

جدول ۱۲. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر تعویض مدیر عامل در طول سال بر کیفیت افشا

توجه‌ها	جامعه	نمونه	میانگین	معیار انحراف	آزمون لوین	میانگین دو جامعه	آزمون تساوی
F	DF	T	p-value	F	p-value	DF	p-value
عدم تعویض مدیر	۰	۳۱۲	-۵/۷۸۲	۱/۸۵۹	۱/۹۹	۵۴۴	۰/۳۶۱
تعویض مدیر	۱	۲۳۳	۵/۹۴۲	۱/۶۵۳	۰/۹۵۰	۳۴۷/۱	۰/۳۴۳

آزمون فرضیه فرعی دوم از فرضیه اصلی دوم. فرضیه فرعی دوم به بررسی تأثیر نوع مؤسسه حسابرسی بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد. همان‌طور که در جدول ۱۳ مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری به دست آمده از آزمون لوین ۰/۵۹۳ است و همچنین سطح معناداری مربوط به آزمون تساوی میانگین دو جامعه با فرض برابری واریانس دو جامعه ۰/۱۰۴ است که بزرگ‌تر از ۵٪ ضریب اهمیت می‌باشد. بنابراین، فرضیه H_0 مبنی بر برابری میانگین‌های دو جامعه مورد پذیرش قرار می‌گیرد و این به معنای عدم تأثیر نوع مؤسسه حسابرسی بر کیفیت افشا می‌باشد.

جدول ۱۳. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر نوع مؤسسه حسابرسی بر کیفیت افشا

توجه‌ها	جامعه	نمونه	میانگین	معیار انحراف	آزمون لوین	میانگین دو جامعه	آزمون تساوی
F	DF	T	p-value	F	p-value	DF	p-value
حسابرسی توسط شرکت‌های خصوصی	۰	۱۸۹	-۴/۷۹۷	۱/۶۴۱	۰/۲۸	۵۴۴	۰/۱۰۴
حسابرسی توسط سازمان حسابرسی	۱	۲۶۶	-۵/۰۵۷	۱/۶۰۶	۱/۶۳۹	۳۱۸/۸	۰/۱۰۲

آزمون فرضیه فرعی سوم از فرضیه اصلی دوم. فرضیه فرعی سوم به بررسی تأثیر نوع صنعت بر کیفیت افشای شرکت می‌پردازد.

همان‌طوری که در جدول ۱۴ مشاهده می‌کنید، مقدار سطح معناداری به‌دست‌آمده از آزمون لوین ۰/۶۶۹ می‌باشد که بزرگ‌تر از ۵٪ ضریب اهمیت می‌باشد. بنابراین فرض برابری واریانس‌ها را برای نتیجه‌گیری درمورد میانگین، مورد توجه قرار می‌دهیم و همان‌طور که مشاهده می‌نماییم سطح معناداری مربوط به آزمون تساوی میانگین دو جامعه با فرض برابری واریانس دو جامعه ۰/۳۳۱ می‌باشد که بزرگ‌تر از ۵٪ ضریب اهمیت می‌باشد. بنابراین، فرضیه H_0 مبنی بر برابر بودن میانگین‌های دو جامعه مورد پذیرش قرار می‌گیرد. و این به‌معنای عدم تأثیر نوع صنعت بر کیفیت افشا می‌باشد.

جدول ۱۴. نتایج حاصل از رگرسیون برای فرضیه تأثیر نوع صنعت بر کیفیت افشا

فرضیه‌ها	آمار توصیفی				آزمون لوین	آزمون تساوی میانگین دو جامعه	p-value	T	DF
	مجموعه	نمونه	میانگین	معیار انحراف					
سایر شرکت‌ها	۰	۱۳۱	-۳/۱۸۳	۱/۳۲۷	۰/۱۸۸	۰/۶۶۹	۵۴۴	۱/۲۹۹	۰/۲۳۲
شرکت‌هایی که در صنایع شیمیایی، غذایی، خودرو و ماشین‌آلات و معادن	۱	۴۱۴	-۴/۹۲۵	۱/۳۳۸			۲۱۹/۴	۱/۴۰۲	۰/۱۸۲

خلاصه یافته‌های تحقیق در جدول ۱۵ آورده شده است:

جدول ۱۵. خلاصه یافته‌های تحقیق

فرضیه اصلی	فرضیات فرعی	نوع رابطه	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
۱. متغیرهای مالی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.	۱. بازده دارایی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	مثبت	۰/۰۰۴	تأیید
	۲. نسبت ارزش بازار به دفتری بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	مثبت	۰/۰۰۰	
	۳. نسبت بدهی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	منفی	۰/۰۰۴	
	۴. نقدینگی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	مثبت	۰/۰۳۰	
	۵. اندازه شرکت بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	مثبت	۰/۰۰۰	
۲. متغیرهای غیرمالی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.	۱. تعویض مدیرعامل در طول سال بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	عدم رابطه	-	عدم تأیید
	۲. نوع مؤسسه حسابرسی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	عدم رابطه	-	
	۳. نوع صنعت بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد	عدم رابطه	-	

۶. بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که پیشتر بیان شد هدف از تحقیق شناسایی تأثیر متغیرهای مالی و غیرمالی بر کیفیت افشا می‌باشد، بدین منظور متغیرهای مالی و غیرمالی را به دو دسته تقسیم کردیم و تأثیر هر دسته را جداگانه بر روی کیفیت افشا آزمون نمودیم. در پایان مشخص شد کیفیت افشا متأثر از متغیرهای مالی می‌باشد و متغیرهای غیرمالی تأثیری بر کیفیت افشا ندارد. همان‌طور که تحقیق انگ و مک (۱۹۹۵) و تسامنی و همکاران (۲۰۰۱) دریافتند متغیرهای مالی بر کیفیت افشا تأثیرگذار است و تحقیق فرگوسن و همکاران (۲۰۰۲) که متغیرهای غیرمالی نوع صنعت و نوع شرکت بر کیفیت افشا تأثیر ندارد و تحقیق باراکو و همکاران (۲۰۰۶) نشان داد متغیرهای مالی از جمله اندازه شرکت و نسبت بدهی بر کیفیت افشا تأثیر دارد و متغیر غیرمالی نوع مؤسسه حسابرسی تأثیر بر کیفیت افشا ندارد. و مشابه تحقیق دوگان و همکاران (۲۰۰۷) متغیرهای مالی سودآوری، اندازه شرکت و ریسک سیستماتیک بر به‌موقع بودن زمان گزارشگری تأثیر دارد. این تحقیق مغایر با نتیجه تحقیق نورانی و همکاران (۲۰۰۹) متغیر غیرمالی نوع مؤسسه حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت افشا دارد و همچنین مغایر با تحقیق لتریدیس (۲۰۱۱) که متغیرهای غیرمالی تعویض مدیرعامل در طول سال، نوع مؤسسه حسابرسی و نوع صنعت تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت افشا دارد. با توجه به نتایج این تحقیق به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی پیشنهاد می‌شود امتیازهای کیفیت افشا تا حدودی می‌تواند در تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاری جدید و یا ادامه سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها، به آنان کمک کند زیرا فقط متغیرهای مالی بر آن امتیازها تأثیر می‌گذارد و متغیرهای غیرمالی در این تحقیق که می‌توانند نقش مهمی در تصمیمات استفاده‌کنندگان داشته باشد، بر این امتیازها تأثیر ندارند. بنابراین امتیازهای کیفیت افشا به‌عنوان معیار مالی در تصمیمات مد نظر قرار گیرد. به‌منظور اطمینان از قابل‌تعمیم‌بودن نتایج نمونه به جامعه، با استفاده از فرمول کوکران، تعداد نمونه ۲۰۷ به‌دست آمده است. اما از بین ۴۴۹ شرکت که به‌عنوان جامعه آماری تحقیق انتخاب شده بودند، پس از اعمال ویژگی‌های حذف نظام‌مند، نهایتاً ۹۱ شرکت در دوره پنج‌ساله به‌عنوان نمونه آماری که اطلاعات آنها مورد بررسی بود، انتخاب گردیدند که این مسئله به‌عنوان یکی از محدودیت‌های تحقیق ذکر شده است. برای تحقیق‌های آینده بررسی رابطه نسبت‌های غیرمالی (مانند عمر شرکت، نوع گزارش حسابرسی) و معیارهای اقتصادی (مانند ارزش افزوده بازار، ارزش افزوده اقتصادی) با کیفیت افشای اطلاعات در بازه زمانی ده‌ساله آزمون شود و همچنین محققین به بررسی تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی (مانند نرخ ارز، تورم و بهای نفت) بر میزان کیفیت افشای اطلاعات بپردازند.

منابع

۱. بنی‌مهد، بهمن و محسنی شریف، محسن (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر رتبه‌بندی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران از لحاظ کیفیت افشا و به‌موقع بودن، *مجله حسابداری مدیریت، سال سوم، شماره هفتم*.
۲. حساس یگانه، یحیی. (۱۳۸۵). حاکمیت شرکتی در ایران، *دوماهنامه حسابرس، شماره ۳۳*.
۳. حساس یگانه، یحیی و خیرالهی، مرشید. (۱۳۸۷). حاکمیت شرکتی و شفافیت. *مجله حسابداری، شماره ۲۰۳*.
۴. حساس یگانه، یحیی و نادای قمی، ولی. (۱۳۸۵). نقش شفافیت در اثربخشی حاکمیت شرکتی، *مجله حسابداری، شماره ۱۷۹*.
۵. سازمان حسابرسی (۱۳۸۹). مبانی نظری حسابداری و گزارشگری مالی، نشریه ۱۱۳، انتشارات سازمان حسابرسی.
۶. ستایش، محمد حسین. کاظم نژاد، مصطفی. (۱۳۸۹). افشا در حسابداری، *مجله حسابداری، شماره ۲۲۷*.
۷. ستایش، محمد حسین. کاظم نژاد، مصطفی. ذوالفقاری، مهدی (۱۳۹۰). بررسی تأثیر افشا بر نقدشوندگی سهام و هزینه سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، شماره ۳*.
۸. ستایش، محمد حسین. کاظم نژاد، مصطفی (۱۳۹۱). بررسی شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر کیفیت افشای اطلاعات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه پیشرفت‌های حسابداری، دوره ۴، شماره ۱*.
۹. شباهنگ، رضا (۱۳۸۹). *تئوری حسابداری*، جلد ۲، انتشارات سازمان حسابرسی، تهران.
۱۰. عالی ور، عزیز. (۱۳۷۰). افشا در گزارشگری مالی، انتشارات سازمان حسابرسی، نشریه شماره ۶۸.
۱۱. عرب مازار یزدی، محمد و ارزیتون، رضا (۱۳۸۶). رابطه ویژگی‌های ساختار مالی و عملکردی شرکت‌ها با سطح افشای اطلاعات در صورت‌های مالی. *مجله دانش حسابداری، شماره ۳۳*.
۱۲. کمالیان، امین رضا- نیک نفس، علی اکبر- افشاری زاده، امید و غلامعلی پور، رضا (۱۳۹۰). تبیین مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رتبه افشای اطلاعات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با رویکرد داده کاوی. *مجله چشم‌انداز مدیریت مالی و حسابداری، شماره ۲*.
13. Alsaeed, K. (2006). The Association between Firm-specific Characteristics and Disclosure the Case of Saudi Arabia, *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 476-496.
14. Abdullah S. (2007). Board Composition, Audit Committee and Timeliness of corporate Financial Reports in Malaysia Corporate Ownership and Control. 4.
15. Almosa Saad A and Mohammad Alabbas (2008). Audit Delay: Evidence from Listed Joint Stock companies in Saudi Arabia, Working Paper King Khalid University Abha, Saudi Arabia.
16. Barako, D.G., Hancock, P., and Izan, H.Y. (2006). Factors Influencing Voluntary Corporate Disclosure by Kenyan Companies, *Corporate Governance*, 14(2), 107-125
17. Dogan, Mustafa; Coskun, Ender and Orhan Çelik (2007). Is Timing of Financial Reporting Related to Firm Performance? An Examination on Ise Listed Companies. *International Research Journal of Finance and Economics*, 221-233.
18. Donnely, R., and Mulkahty, M. (2008). Board Structure, Ownership, and Voluntary Disclosure in Ireland, *Corporate Governance*, 16(5), 416-429.
19. Eng, L.L., and Mak, Y.T. (2003). Corporate Governance and Voluntary Disclosure, *Journal of Accounting and Public Policy*, 22, 325° 345

20. Ezat, A and EL- Masry, A (2008). The Impact of corporate governance on the Impact of corporate Governance on the Timeliness of Corporate Internet reporting by Egyption Listed Companies, *Mangrial Finance*, 34, 848-867.
21. Ferguson, M.J, et al (2002). voluntary Disclosure by State ° Owned Enterprises Listed on the Stock Exchange of Hong- Kong, *Journal of International Financial Management and Accounting* 13(2). 125- 152.
22. Lakhali, F. (2007). Ownership Structure and Voluntary Disclosures:the Case of French-listed Firms, *Corporate Ownership & Control* , 5(1), 131-138
23. Li,X.I.,The Impact of Product Market Competition on the Quantity and Quality of Voluntary Disclosure. *Review of Accounting Studies*, 75. 663.
24. Leung S. and Horwitz B., (2004). Director Ownership and Horwitz B., (2004). Director Ownership and Voluntary Segment Disclosure Hong Kong Evidence, <http://SSRN.com/abstract=591401>.
25. Latridis .G.E, Accounting disclosures, accounting quality and conditional and unconditional conservatism. *International Review of Financial Analysis*. 20. 88-102.
26. Mahajan P. &Chander S. (2008). Timeliness of Corporate Disclosure An Evidence from Indian Companies Decision. 35(2).
27. Nurwati A. Ahmad- zaluki, Wan Nordin Wan- Hussin (2009). Corporate boards, auditCommittees and the Quality of Financial Disclosure in IPOs, 135-164.
28. Owusu ° Ansah, Stephen and Stergios leventis (2006). Timeliness of Corporate Annual Financial Reporting in Greece . *European Accounting Review* 15(2), 273-287.
29. Tsamenyi, M., Enninful-Adu, E., and Onumah, J. (2007). Disclosure and Corporate Governance in Developing Countries: Evidence from Ghana, *Managerial Auditing Journal*, 22(3), 319-334.

